

Barbora Maštrlová

Nesnáším pokrytectví

Barbora Maštrlová je umělkyně, která ve svých dílech, tedy sochách a obrazech, zobrazuje sexualitu a jí přidružená témata, a to tak otevřeně a provokativně, že je otázkou, jestli se pohybuje na hraně kontroverze, nebo už ji dávno překročila. Drsná umělkyně, která jde za svým hlava nehlava? Vůbec! Upřímná a milá mladá žena, o které se rozhodně nedá říct, že by jí chyběla odvaha. TEXT EVA RIEGEROVÁ

Nechci se vás dotknout, ale když jsem viděla vaše práce, napadlo mě, jestli nemáte nějaký problém s muži?

Nemám. S muži jsem v průběhu života nasbírala spoustu různorodých zkušeností včetně mnoha negativních, zřejmě i proto je tematika mých děl taková, jaká je. Uvědomuji si, jak můžou lidé moje práce číst, nežiji v nějakém sebezapření, kdy bych si neuvědomovala, co dělám. A ano, je v nich mnoho ukrytého, byť tedy ne záměrně, spíš intuitivně, a vždycky jsem i já sama překvapená, co se z nich o sobě zpětně dozvím. Nicméně zpracovávám i jiná témata.

A nejde vám hlavně o to šokovat?

Překvapení nebo šok diváků jsou pro mne jen vedlejší efekt, rozhodně to není z mé strany zamýšlený kalkul. Myslím, že onen šok u lidí nejspíš pramení z toho, že od umění očekávají hlavně povznášející věci, krásu a estetikou a nestojí o to, aby jim odhalovalo cokoli z vnitřních obsahů, které se snaží vytěšňovat. No a já tohle pokrytectví nesnáším a brojím proti němu. V rodinách se kolikrát odehrávají šílené věci, ale lidi prostě budou radši sami sobě i okolí předstírat, že je důležité mít posekaný trávník, natřenou fasádu a tvářit se, že se nic neděje.

Cokoliv, jen aby nemuseli pracovat na tom, co se v nich odehrává. To zase šokuje mě.

Co na to říká okolí?

Nejbližší okolí mne zná a tak většinou není překvapeno z jakéhokoli nápadu, který vymyslím. A reakce veřejnosti, alespoň ty, které se ke mně dostanou, jsou většinou pozitivní, za což jsem ráda. Akorát mi občas chodí divné maily, třeba když mi nějaký muž poslal bez jakéhokoli textu svoje nahé fotky, na kterých je celý natřený na zlato a má ztopořený penis. Nebo když jsem měla letos přes prázdniny v Knupp Gallery v Praze ve výloze sochu Teddybears, tak někteří kolemjdoucí plivali na výlohu. Ale to k tomu rypání do maloměstství nejspíš patří.

A vaše matka?

Ta je s mojí tvorbou v pohodě, jí to přijde vtipné. Když jsem jí ukázala skicu k Diktátorům (vibrátory s hlavami diktátorů, od anglického dick, což znamená neslušně penis, pozn. red.), rozesmála se a řekla, že doufala, že jsem si témata pánských přirození, kulantně řečeno, odbyla na škole. Ona je na tuto tematiku v mé práci už zvyklá a naštěstí po mně nechce, abych modelovala andělíčky a malovala hezké obrázky. A i kdyby to po mně chtěla, nepochodila by, to

zase ví. Sexuální tematika se začala objevovat v mojí tvorbě už někdy v patnácti šestnácti letech a ona sleduje úplně celý můj vývoj od začátku, navíc se u nás doma o sexu mluvilo vždycky jako o něčem normálním, otevřeně, někdy až moc, každopádně nikdy to nebylo tabu.

To u nás, myslím, není moc obvyklé...

Vyrůstala jsem s mámou, která byla celý život zdravotní sestrou, v krásných devadesátých letech, kdy byli ještě všichni zvyklí z totáče, že se v práci pije a kouří a vedle toho pracuje. Na sestersně libereckého ORL, kam jsem chodila od první třídy rovnou ze školy dělat domácí úkoly, se pořádaly velmi často večírky, v podstatě jsem vyrostla mezi pařícími mediky. Až v dospělosti mi došlo, jaká to nejspíš pro ně byla jízda. A k vašemu dotazu – myslím, že to zdravotnické prostředí, prosycené cigaretovým dýmem, tělesností, krví, interpersonálními intrikami, ženskými taktikami a vínem, se do mě prostě obtisklo. Společně s celou atmosférou devadesátek, kdy jsem vedle této živočišné nemocniční dekadence měla celkem štěstí na pedagogy ve škole, kterým se do mne podařilo nalít dost idealismu, antikomunismu a antifašismu na celý život.

A váš otec vůbec nefungoval, jestli se můžu zeptat?

Naše setkání bych spočítala na prstech. Nebyl nositelem pozitivní energie, a i proto mě tematika sexuality a genderových rolí dlouhodobě drží, ale našťavaná na něj nejsem. Mít rodičům za zlé, kdo byli a co dělali či nedělali, v mém vývoji hrálo svou roli, ale už jsem za touto fází. Beru to tak, že zpětně si na nich nic nevezmu. Otec je archetyp velice komplikované a záporné postavy v příběhu mého života a lhala bych, kdybych tvrdila, že ho mám ráda. Byť vždycky v sobě budu mít touhu dítěte po tatínkovi, kterým mi nebyl, ale už z toho dávno nejsem frustrovaná, rozčilují mě jiné věci.

Třeba?

Třeba to, jak jsme u nás v Česku překrytí fakt divnou dekou negativismu. Když jsem byla před lety na stáži v Marseille, vrátila jsem se po třech měsících neuvěřitelně vyklidněná. Zjistila jsem tam, že jsem jediná, kdo na ulici zamračeně spěchá kamsi. Nejhorší bylo, že po dvou měsících, co jsem byla zpět v Praze, mne opět deka negace zavalila a člověka se to tu drží, dá to práci to ze sebe pořád sklepávat dolů. A poslední dobou mne začíná dost štvát české pití a politika.

V rodinách se kolikrát odehrávají šílené věci, ale lidi prostě budou radši předstírat, že je důležité mít posekaný trávník, natřenou fasádu a tvářit se, že se nic neděje.

FOTO DAVID HÁVA, ARCHIV BARBORY MAŠTRLOVÉ

No ale ještě k té Marseille – bylo fajn pozorovat, jak se tam ženy o sebe starají: u nás mi to přijde, že je to takové černobílé, buď o sebe pečujete, a to se vším všudy, dokonalost sama, anebo vůbec. Tam se o sebe ženy starají příjemně ležérním způsobem, s přiměřenou přirozenou ženskostí.

Čím si to vysvětlujete?

Jde o různé přístupy k ženství, nad kterými mě baví přemýšlet. Třeba právě moje máma v tomto byla typ té upravené, na módu zaměřené ženy. Pro mne až marnotratné. Což se jí na mne nikdy nepodařilo přenést. Naopak jsem chtěla být celé dětství chlapeček, čímž neříkám, že jsem měla nějakou transgenderovou krizi, jen jsem byla taková klučíčí holka s krátkými vlasy, fascinovaly mne šutry, luky, praký, jak přežít v přírodě apod. Všichni moji idolové byli muži, neměla jsem žádné ženské hrdinky, s žádnou jsem se nedokázala ztotožnit. Zajímalo mne všechno, co bylo dobrodružné, bavilo mě furt něco stavět, vyrábět a kreslit.

Věděla jste, že máte talent?

Zpětnou vazbu jsem v průběhu dětství měla, občas jsem vyhrávala nějaké ty výtvarné soutěže, byla jsem „ta, co umí kreslit“, a odjakživa jsem toužila být umělkyní, i když úplně netuším, kde se to ve mně vzalo. Když jsem pak ale chtěla jít na uměleckou školu, musela jsem si to doma vybrečet a vydupat, máma to nechtěla dopustit. V tom byla výhoda, že chyběl otec, protože

Byla jsem „ta, co umí kreslit“, a odjakživa jsem toužila být umělkyní, i když úplně netuším, kde se to ve mně vzalo.

kdyby byli dva, určitě by mne donutili jít na nějaký zbytečný gympl.

Dá se u nás uměním uživit?

Pár jedincům se to daří. Jsem přesvědčená, že je to hlavně otázka strategie, kterou všichni řešíme dle svých dispozic či indispozic. Moje indispozice jsou pomalost, prostě mi to trvá, moc se s tím piplám. No a o to to mám na českém trhu s uměním těžší. Navíc se neumím povznést nad nezaplacený nájem a jen tak si tvořit s vírou, že najednou někdo zaklepe na dveře ateliéru a vykoupi mne z věčné bídý. Čímž se cesta k ideálnímu stavu ničím nerušené tvorby také poněkud komplikuje. Na druhou stranu jsem celkem vytrvalá, takže prostě tvořím dál.

A jak to řešíte?

Jako nejspíš spousta mých kolegů si přivydělávám něčím jiným, mám svůj kurz kresby a vedle toho se snažím posouvat stále dopředu svoji tvorbu. Víte, drtivá většina umělců si musí nějak přivydělávat, protože i když nakrásně chytnete vlnu, kdy prodáváte víc, málokomu to vydrží věčně. Tady na to není nastavený trh, těch pár sbě-

ratelů, kteří tu do současného umění investují, se rychle nasytí konkrétním autorem. No a pak tu máte střední třídu, která neví, proč by si vlastně měla umění kupovat. Je to mnohohrstevnatý problém, vždyť se jenom podívejte, jak se staví byty a domy – je tam počítáno s prostorem na umění? Není. Když to zlehčím, tak když si dnes koupíte sochu, nebude vás stát jen pořizovací cenu, ale i metry, které zabere, abyste ji mohla třeba obejít, a to je třeba v Praze opravdu drahá legrace. Ani na obrazy není myšleno, když se mrknete do nějakých katalogů novostaveb, tak tam máte tak prostor maximálně si zavěsit obraz nad gauč a to je celé. Takže pro mne jedna z motivací, proč učím kresbu, je osvěta lidí, být je to jen kapička v oceánu toho, co by bylo třeba dělat.

V čem osvěta pomůže?

Své studenty učím, co obnáší řemeslo kresby, lidé k němu získávají vztah a jsou schopni se pak na obrazy a sochy dívat jinak a svůj vztah třeba zase přenést na své okolí. Když ke mně má někdo nastoupit do kurzu, projde na-

před pohovorem, jehož poslední otázkou je, jestli chodí do galerií a jaké má rád umění. Devět z deseti lidí vám řekne, že nesnáší současné umění. Proč? Protože mu nerozumí a bojí se ho. Vztah k umění si vytvořili maximálně skrz výtvarku ve škole, kde matlali tempéry na rýsovací čtvrtku šitětem, který pouštěl chlupy, a tak dvakrát ročně se dostali do galerie, kde nechápali souvislosti, protože během čtyřiceti let komunismu se podařilo zpřetrhat všeobecné povědomí o světovém kulturním kontextu, na který ale zdejší umělci nikdy nepřestali úplně reagovat. Takže ty nůžky mezi diváky a uměním jsou obrovsky rozevřené. A i když nechci mít to, čemu říkám „syndrom tělocvikáře“, který si myslí, že je tělocvik nejdůležitější na světě, tak prostě výuka umění na ZŠ a neodborných SŠ je u nás k uzoufání.

Ale už takhle je informací, které musí děti vstřebat, strašně mnoho!

Ke mně do kurzu se chodí čtrnáctileté děti připravovat na přijímačky. Když se jich zeptám, kdo byl Antonín Dvořák, tak to vědí, ale když se zeptám na Alfonse Muchu nebo Leonarda da Vinci, nemají vůbec ponětí. Až tak špatné to je! Důsledky v širším kontextu to má na trh s uměním, na návštěvnost galerií a v neposlední řadě na estetiku měst, kde absence regulací fasád a vůbec územního plánování dál poškozuje prostředí, v němž žijeme.

Čím se teď zabýváte?

Teď píšu něco jako učebnici kreslení. Není to učebnice v pravém smyslu slova, nepíšu to pro nějaké oficiální školní osnovy. Prostě píšu to, co mi přijde důležité systematicky pojednat a co by mohlo lidem, kteří se potřebují naučit kreslit, pomoci. Rovnou ji testuji na svých studentech, takže hned zjistím, když tam něco vysvětluji špatně. Pokud můj průzkum trhu nelže, tak to nejspíš bude jediná původní česky psaná současná učebnice kreslení.

To nemáme?

Můžu se mýlit, ale snažila jsem se opravdu vyštourat, co šlo, a nemáme. Respektive máme starší knihy, jako je opravdu dobrá anatomie od Josefa Zrzavého a pak pár knih o kresbě od Karla Teissiga. Důvodem, proč jsem začala tu knížku psát, bylo, že jsem neměla podle čeho učit. Musela jsem při práci průběžně otevírat dvacet různých knížek a příruček a stejně byl problém najít to tak, jak jsem to dávala do souvislostí já. Faktem je, že na začátku jsem netušila, kolik mi dá učebnice práce. Už jsem do toho nasypala rok a tři čtvrtě, píšu to průběžně od roku 2015 a letos to chci uzavřít. Takže učím, píšu, pracuju, celý loňský rok jsem k tomu chystala výstavu, až mne ta přepraco-

vanost letos v lednu dohnala šíleným únavovým syndromem. Naštěstí už jsem z toho zase venku, akorát se musím hlídat a pracovat míň.

Je těžké naučit někoho malovat?

Docela ano, nejtěžší jsou boje, které svádím s egem každého člověka. Práce s chybou, asi nejen u dospělého, je obrovské téma. Když je člověku dejme tomu do osmnácti let, je zvyklý, že je více či méně neustále buzerovaný, a když ho najednou nebuzerujete, tak pookřeje a nechá si vysvětlit, že se mu snažíte pomoci. Když jde o dospělé, tak tohle sice na racionální úrovni chápou, ale emocionálně s tím pracuji už hůř. I dospělí chtějí všechno umět hned, tím spíš, že si to platí. A já musím odprůvodcovat jejich ego, aby přijímalo a zapracovávalo do systému nové informace s pokorou, to je na tom to nejnáročnější. Říct jim, jak se kreslí zátiší nebo portrét, to jsou informace, které najdou všude, ale já je musím vést tak, aby se nehroutili z „takzvaných“ chyb, které jim v jejich očích demonstrují, že jsou na začátku. A oni jako dospělí prostě nechtějí být třeba ve čtyřiceti na začátku.

Předpokládám správně, že hlavně u chlapů to jde hodně těžko?

Chlapi jsou úplně ok! Když už se rozhodnou, že se chtějí učit, tak už

do toho jdou plnou parou. Mám jich méně než žen, přicházejí ze všech možných povolání, od pedagoga po patologa a jsou zapálení, systematictí, chtějí se dozvědět gros a nacucávají to jak houby. Hrozně si jich cením a baví mě s nimi pracovat. Což mne tedy samozřejmě baví se všemi mými studenty, bez ohledu na pohlaví i věk, to jen na okraj. Každopádně chlapi nejsou učení se z chyb zdravé – většinou je to nakopne a chtějí se s tím poprat a nedávají moc najevo vnitřní souboje, které kolem toho svádí. A navíc já si z těch jakože genderových rozdílů docela dělám legraci.

Ženy mají větší problém?

Ty preferuji pravidelnost každodenního setkávání, chtějí se samozřejmě učit, ale i potkávat, popovídat a je u toho často i spousta zábavy. Akorát na sebe dokážou být nepřiměřeně přísné. Jsou zvyklé podávat permanentně nějaké výkony: být krásné, štíhlé, upravené, úspěšné, vydělávat peníze, starat se o děti, být perfektní matkou, milenkou, nestárnout a ještě k tomu všemu se nadále rozvíjet v tom, co je zajímavá. A pak padnout v jedenáct večer, ale hlavně, že je umyté nádobí. Jednak jsme k tomu vychovávány, jednak si ten tlak vytváříme samy. A je to u nás – bohužel

– normální, čímž neříkám správně. Trochu český patriarchátek. **Taky jsou tak zvědavé?** Samozřejmě. Mají všechny potřebné racionální i emocionální motivace a zhruba první půl rok, kdy dostávají základní informace, kterých je mimochodem u kreslení celkem hodně, tak to zvládají. Jenomže pak se postupně přidávají všechny životní povinnosti a stresy, prostě klasika, a nestíhají se učit tak, jak by si představovaly. Aby se člověk naučil kreslit, musí trénovat, aspoň trochu, je to jako řízení – to, že se naučíte otázky do autoškoly, neznamená, že budete umět řídit. Musíte se vyjezdít. A s kreslením je to stejné, musíte se vykreslit. To znamená kreslit co nejvíc a pořád, kdykoli vás napadne, alespoň čmárat, už jen proto, aby se ruka udržovala v kontaktu s papírem. No a ženy to často právě z důvodu milionu povinností nestíhají a pak přichází fáze frustrace: jak to, že mi to před dvěma měsíci šlo a teď najednou ne? Vždyť se pořád tak snažím! Známost sama od sebe.

Co s tím?

Snažím se jim pomoci s tím, aby si přehodnotily nároky a očekávání, které od sebe v souvislosti s kreslením mají. Protože právě nerealistické nároky pak vedou k frustraci.

Nerealistický nárok je třeba ten, že se budu pouze exponenciálně zlepšovat. Přitom někdy stačí třeba i jen spánková deprivace nebo dlouhodobější stres a věci, co člověk uměl, mu najednou nejdou. Tak jim říkám, že je to v pohodě a projdeme si to znovu. A hlavně musí pochopit, že chyba není zločin, ale to, co nás učí, kudy nejít. A člověk to hlavně nesmí vzdávat. ■

VIZITKA

Barbora Maštrlová

- Umělkyně, sochařka, lektorka.
- Pochází z Liberce.
- Vystudovala Střední průmyslovou školu kamenosochařskou v Hořicích v Podkrkonoší (2004) a Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze (2010).
- Od roku 2010 působí jako sochařka a umělkyně na volné noze.
- V roce 2012 založila kurz Výuka kresby, který od té doby vede.
- Mezi roky 2014–15 ředitelovala Galerii Art Salon S v Tančicím domě v Praze.
- Je vdaná, bezdětná, má francouzskou buldočici Tracey.

